

Evangelická teologická fakulta UK
Katolická teologická fakulta UK
Dominikánská 8: Místo vzdělání a kultury při klášteře sv. Jiljí v Praze
Patristická společnost ČR
srdečně zvou na konferenci

**Nicaenum 325-2025:
Ekumenické kolokvium k významu prvního ekumenického koncilu
13.-14. 10. 2025**

13. 10. 2025

14:30-21:00

Dominikánský klášter, Jalovcová 2, Praha 1

14:30-14:45

Zahájení kolokvia: Benedikt Mohelník (OP), Jan Roskovec (děkan ETF UK)

14:45-16:45

David Vopřada (KTF UK), *Nicaea semper construenda*. Idea „Nikaia“ a její kontinuální recepce

Stanislav Doležal (FF JU), Právo moc římských císařů v náboženských záležitostech římské říše

Pavel Milko (HTF UK), „Dvě, nebo jedno téma nicejského koncilu?“ K datu Velikonoc

Václav Němec (FF UK), Filosofické pozadí ariánského sporu

17:00-19:00

Lenka Karfíková (ETF UK), „... marnotratným životem rozházel svou úsii“: Příběh trojiční terminologie od nicejského koncilu po Augustina

Pavel Dudzik (CMTF UP), Kyrill z Jeruzaléma a jeho nauka v trojičních sporech po koncilu v Níkaii

Jan Štefan (ETF UK), *Symbolum Nicaeno-Constantinopolitanum* v Barthově Církevní dogmatice

Petr Gallus (ETF UK), Systematická důležitost a výzva nicejského *homoousios*

20:00-21:00

Kulatý stůl (moderuje David Vopřada)

14. 10. 11:00-12:30

ETF UK, Černá 9, Praha 1

Theresia Hainthaler (St. Georgen, Frankfurt a. M.), The Creed of Nicaea as a symbol of faith and its Christology

Anotace příspěvků

David Vopřada (KTF UK), *Nicaea semper construenda. Idea „Nikaia“ a její kontinuální recepce*: Příspěvek si všímá významu, který měl nicejský koncil pro následující generace, zkoumá vztah mezi jeho historickým průběhem a jeho recepcí a pokouší se pojmenovat, co nám proměny tohoto vztahu a církevního vnímání nicejského koncilu mohou sdělit ve vztahu k dnešku a k našemu pojetí autority ekumenických koncilů. Nejprve se příspěvek věnuje recepci samotnými účastníky koncilu, poté sleduje recepci a interpretaci koncilu ve 4. a 5. století a následně naznačuje cesty jeho přijetí v současné církvi. Ukazuje, že „Nikaia“ není uzavřenou kapitolou, nýbrž otevřeným textem, a že je tak možný a nezbytný intenzivní a oboustranný kontakt mezi textem nicejských usnesení a dnešním čtenářem. Příklad nicejského koncilu ukazuje, že k vyjádření starých pravd je třeba nové terminologie a že poctivá teologie hraje klíčovou roli v momentech epochálních přechodů a krizí, neboť dokáže uchovat kontinuitu s tradicí tím, že ji vhodným způsobem vyjadřuje a rozvíjí.

Stanislav Doležal (FF JU), *Pravomoc římských císařů v náboženských záležitostech římské říše*: Po staletí měla aristokracie v Římě pod kontrolou náboženskou stránku římského života, avšak spojení kněžského úřadu s politickou magistraturou bylo institucionalizováno teprve za vlády prvního císaře, když v roce 12 př. n. l. Augustus (a po něm jeho nástupci) převzal titul *pontifex maximus*, jenž zůstal trvale spojen s císařskou mocí. Bez ohledu na to, zda byl císař pohanem nebo křesťanem, uvedená pravomoc se týkala jak pohanských kultů, tak také křesťanské církve, a toto propojení náboženské a politické moci v osobě císaře zůstalo zachováno dokonce i poté, co se císař Gratianus uvedeného titulu vzdal.

Pavel Milko (HTF UK), *Dvě, nebo jedno téma nicejského koncilu? K datu Velikonoc*: Spor o datum slavení křesťanských Velikonoc představoval jednu z teologických debat raného křesťanství. Intenzivně probíhal od 2. do 4. století a projevovaly se v něm různé teologické, novozákonní, liturgické, kalendářní a kulturní tradice a názory. Jedním z důležitých mezníků tohoto sporu je Nikajský sněm, kde byla otázka data Velikonoc jednou z klíčových. Příspěvek shrnuje dějiny a důvody sporů a zasazuje je do kontextu Nikajského sněmu, který se snaží reflektovat z hlediska současných diskusí.

Václav Němec (FF UK), *Filosofické pozadí ariánského sporu*: Příspěvek se zaměřuje na filosofický kontext první fáze ariánského sporu, která vyústila ve formulaci nikajského kréda. V centru pozornosti stojí otázka, do jaké míry byla raně křesťanská teologie schopna integrovat prvky středo a novoplatónských metafyzických systémů. V této souvislosti se ukazuje jako klíčové Ariovo navázání na středoplatónský hierarchický polyteismus, který rozlišuje mezi prvním, nejvyšším bohem a „druhým“, ontologicky nižším bohem, jenž prostředkuje mezi transcendentním božstvím a

smyslově vnímatelným světem. Aplikace tohoto modelu na christologii vede k interpretaci Syna jako prostředkující bytosti mezi Bohem Otce a stvořeným světem. Arius přitom radikalizoval tradiční subordinační schéma důsledným přenesením otázky vztahu mezi Otce a Synem na rovinu ontologické polarity mezi nevzniklým a vzniklým. Díky tomu vyšla najevo zřejmá nevhodnost tohoto myšlenkového modelu pro christologii: pojem Logu jakožto „nižšího boha“ se ukázal být neslučitelný s křesťanskou ideou inkarnace jakožto plného a bezprostředního Božího sebedílení v dějinách. Odmítnutí arianismu na nikajském koncilu sice znamenalo významný předěl, avšak formulace nikajského kréda a zejména užití termínu *homoúsios* nebyly podloženy promyšlenou a široce akceptovanou theologickou koncepcí, která by představovala důstojnou alternativu vůči arianismu. Proto nikajský koncil nepřinesl skutečné rozuzlení „ariánského sporu“, ale byl pouhým mezníkem jeho dalších dějství.

Lenka Karfíková (ETF UK), „... marnotratným životem rozházal svou úsii“: Příběh trojiční terminologie od nicejského koncilu po Augustina: Příspěvek si všímá termínů *οὐσία* a *ὑπόστασις*, jichž užívá vyznání víry formulované na nicejském koncilu r. 325, a jejich dalšího osudu v dějinách křesťanské nauky o Trojici. Formulace, která na křesťanském Východě po všech krvavých sporech o věrnost nicejské terminologii nakonec zdomácněla díky kappadocké teologii: *μία οὐσία, τρεῖς ὑποστάσεις*, měla i na Západě dosti obtížnou recepci. Jeroným by byl raději mluvil o jediné „hypostasi“ čili „substanci“ a třech „subsistujících osobách“, Marius Victorinus o jediném bytí čili „substanci“, která „subsistuje“ potrojně, Augustin konečně o jediné „bytnosti“ (*essentia*) a „třech“, pro něž vlastně nemá příhodné označení a jen s velkým váháním nakonec přijme výraz „osoba“ (*persona*).

Pavel Dudzik (CMTF UP), Kyrill z Jeruzaléma a jeho nauka v trojičních sporech po koncilu v Níkaii: Příspěvek se zaměří na trojiční nauku, zejména na nauku o vztahu Božích osob Otce a Syna, jak ji formuluje jeruzalémský biskup Kyrillos ve svých předkřesťanských katechezích (datovaných kolem roku 350). Kyrillos v počátcích svého episkopátu, kdy předkřesťanské katecheze vznikly, je pokládán za zastávce tzv. eusebiánů, tedy skupiny teologů, kteří zastávali subordinační koncept vztahu Otce a Syna a k Níkajskému vyznání víry se stavěli odmítavě (Eusebios z Níkomédie) či velmi rezervovaně (Eusebios z Kaisareie, který v dopise Kaisarejským cítil potřebu svůj souhlas s Nicaenem obhajovat). Kyrillos z Jeruzaléma je nicméně s ohledem na své výroky v předkřesťanských katechezích považován za umírněného eusebiána, někteří (např. M. Simonetti, L. Ayres) dokonce srovnávají jeho nauku s naukou Alexandra z Alexandrie, tedy s učením názorového protivníka eusebiánů a jedné z výrazných osobností na Koncilu v Níkaii (podle některých snad původce Níkajského kréda ve schválené podobě). Kyrillova názorová pozice v dobové debatě o vztahu Otce a Syna se tedy jeví nevyjasněná a lze se ptát, kterými výpověďmi Kyrillos stojí na straně eusebiánů a kterými výpověďmi se snad blíží spíše názorům Alexandra z Alexandrie.

Jan Štefan (ETF UK), **Nicejsko-cařihradské vyznání v Církevní dogmatice Karla Bartha**: V bohoslužbách evangelických církvích se od reformace podnes běžně užívá jako Krédo Apoštolské vyznání víry. *Augsburská konfese* (1630) se ovšem hned ve svém 1. článku dovolává *Nicejsko-cařihradského symbola* (NC). Programově se k NC přihlásil v prvním svazku své *Církevní dogmatiky* (KD, 1932-1967) Karl Barth (1885-1968). Na rozdíl od melanchthonovské redukce christologie na soteriologii a v protikladu k celkovému trendu liberální protestantské theologie budovat christologii a pneumatologii zdola, biblicky, opřel v *KD I/1* (1932) svou trojiční christologii a pneumatologii budovanou shora, dogmaticky, právě o druhý článek Nicaena. Ekumenicky pojatá eklesiologie *KD IV/1* (1953) je výkladem čtyř nicejských atributů církve. Drobné odkazy k NC najdeme v devíti z dvanácti svazků KD.

Petr Gallus (ETF UK), **Systematická důležitost a výzva nicejského *homoousios***: Jeden Bůh, nikoli tři bohové. A přece tři božské osoby, ovšem jedné podstaty. Trojiční nauka je pokusem myslet kulatý čtverec, ale zároveň je tím nejzákladnějším kamenem, který dělá křesťanství křesťanstvím; je jeho signaturou, která vyrůstá ze základního křesťanského vyznání, že se Bůh vtělil a zjevil jako Bůh v Ježíši Kristu. V základech křesťanské teologie tak leží nicejské *homoousios*, jehož provokativnost trvá neumenšene po celá staletí: co to znamená, že se věčný a neviditelný Bůh zjevil jako Bůh v konkrétním člověku, včetně jeho smrti a vzkříšení? Jak je to potom s hierarchií vztahů v rámci Trojice, s lidským poznáním Boha a se smrtí Boha? Domyslíme-li tyto otázky do konce, dojdeme k neméně provokativním odpovědím.

Kulatý stůl (moderuje David Vopřada)

Theresia Hainthaler (Philosophisch-theologische Hochschule St. Georgen, Frankfurt a. M.), **The Creed of Nicaea as a symbol of faith and its Christology**: The Nicene Creed (325) is a symbol of faith and as such is part of the history of the Christian creeds that developed in early Christianity. Symbols of faith were composed on the basis of credal formulas in the Bible, mainly for baptism. The Nicene Creed has the form of such a symbol, into which additions against the Arian teaching were inserted. The Christology of this symbol of Nicaea (with its anathemas) will be analyzed.